

TÜRKİYE VE FRANSA ÖRNEKLERİYLE ULUSLARARASI GÖÇ ve YABANCI DÜŞMANLIĞI

Neslihan ÖZDEMİR¹

International Migration and Xenophobia
with Turkey and France Examples
Y. Yeşim ÖZER
Derin Yayınevi, 155 s.

Derin Yayınevi'nin 2015'te basımını gerçekleştirdiği kitap, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Doç. Dr. Y. Yeşim ÖZER tarafından kaleme alınmıştır. Yazar kitapta günümüzde en güncel konulardan biri olan Suriyeli göçmenler meselesini Fransa gibi göç geçmişi eskiye dayanan devletlerden örnekler verip, çeşitli dersler çıkararak incelemiştir. Kitap içerisinde Suriyeli göçmenlere hangi haklar tanındığının, devletin ve toplumun Suriyeli göçmenleri nasıl değerlendirdiğinin, toplumda yabancılara yönelik oluşan gerilimi ve düşmanlığı tetikleyen sebeplerin neler olduğunun ve bunlara nasıl çözümler getirilebileceğinin, ayrıca Türkiye'nin ne şekilde bir göç politikası geliştirmesi gerektiğinin cevapları verilmiştir. Yazar bu konuları incelerken oldukça çeşitli kaynaklardan yararlanmış, her kesimden okuyucunun anlayabileceği açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Fakat konuyu incelerken kitapta sık sık tekrara düşmesi, aynı şeylerin üzerinden farklı bölümlerde yeniden geçmesi, kitabın akıcılığına zarar vermektedir.

Kitaptaki konular üç bölümde incelenmiştir. 1. Bölüm Küreselleşme, Devlet ve Yabancı Düşmanlığı, 2. Bölüm Kamu politikası Olarak Uluslararası Göç Politikaları, 3. Bölüm ise Sürdürülebilir Göç Politikası Olanaklarının Kamu Hizmeti Bağlamında incelenmesidir.

Yazar birinci bölümde küreselleşmenin uluslararası düzendeki etkisi ile ilgili çok doğru analizler yapmıştır. Küresel düzenle birlikte birçok ülkede meydana gelen ekonomik gelişme ve kentleşme buralara farklı coğrafyalardan insanların gerek ekonomik temelli beyin göçü, emek göçü gibi, gerekse de insan hakları temelli aile birleşmesi, sığınmacılık, mültecilik gibi göç hareketlerine sebep olmuştur. Son yıllarda ki Ortadoğu ve Afrika bölgelerindeki çatışmalar sebebiyle buralardan Türkiye ve AB devletlerine gerçekleşen yoğun göçler gibi olaylar

¹ Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği Bölümü, Lisans Öğrencisi

uluslararası göç konusunu hem iç hem de dış politikada çok önemli bir konu haline getirmiş ve bu konudaki devlet politikalarının farklılaşmasına sebebiyet vermiştir (s. 10). Geçtiğimiz döneme bakıldığında uluslararası göç konusu bir sınır sorunu olarak ele alınıp sadece güvenlik çerçevesinde değerlendirilmekteydi. Ama bu günümüz ihtiyaçlarını karşılayamayan çok kısır bir bakış açısıdır (s. 11).

Mesela Türkiye geçmişte sadece zaten Türk asıllı olan kişilerin göç ettiği veya diğer göçmen grupları için de batı ülkelerine gidiş rotasında bir geçiş durağı olan ülke konumundayken, günümüzde ise Irak'ta IŞİD'in yol açtığı savaş, Suriye'de ise meydana gelen çatışmalar neticesinde çok ciddi oranda yabancı göçmen alan bir ülke pozisyonuna gelmiştir (s. 44). Dolayısıyla sınır kontrolünün ve göçün engellenmesine yönelik yasal düzenlemelerin etkisinin çok zayıf olduğu bu şartlarda devletler istese de istemese de yeni politikalar geliştirmelidir. Çünkü uluslararası göç hızla artmakta ve bunlar beraberinde farklı toplumsal sorunları getirmektedir. Bunların en başında ise yabancı düşmanlığı gelmektedir.

Yazar yabancı düşmanlığı meselesini önce Fransa üzerinden ele almış, buradaki yabancı düşmanlığının üç temel kırılma noktasını verdikten sonra, yabancı düşmanlığının en çok geliştiği dönem olarak Sarkozy döneminin altını çizmiştir. 2000 sonrası Fransa'da geçmişteki göç etme hakkı, sığınma hakkı, aile hayatının korunması hakkı gibi değerlerin çok dışına çıkılarak, ayrımcı bir politikaya gidilmiştir. Bu problemler en çok Müslüman ve Roman göçmenler üzerinde yaşanmıştır.

AB üyesi olan Romanya'dan Fransa'ya göç eden göçmenlere dahi Fransa, AB'nin birlik içi serbest dolaşım hakkı gibi yasalarını göz ardı ederek ayrımcı politikalar uygulamıştır. Fransa, ülkeye faydası olacak kalifiye göçmenleri seçmiş, diğerlerinin ise ülkeye girişini son derece zorlaştırmıştır. Ayrıca yine bu dönemde bir ulusal kimlik tartışması meydana gelmiş, göçmenlerin Fransız toplumuna uyumuna verilen önem artmıştır. Bu uyumu sağlamaya yönelik toplumda bazı yaptırımlar uygulanmıştır. Laiklik değerine tehdit olarak görülen "başörtüsü" gibi tüm dini objelere karşı çeşitli yasaklar ve dışlamalar meydana gelmiştir (s. 22). Böylelikle toplum üzerinde bir ulusal kimliğe tehdit algısı yaratılmıştır. Birçok göçmenin sınır dışı edilmesini düzenleyen yeni yasalar getirilmiş ve dönemin içişleri bakanı tarafınca da yıllık 200 bin kişiye verilen yasal oturma hakkınının 20 bin kişiye indirilmesi teklif edilmiştir (s. 25). Devletin bu söylem ve uygulamaları Fransız olmayana karşı yabancı düşmanlığını yaymış ve derinleştirmiştir. Son olarak yaşanan Charlie Hebdo saldırısı

ise bu durumu daha da alevlendirmiştir (s. 84).

Türkiye’de ise uluslararası göçmenler ve onlara karşı meydana gelen yabancı düşmanlığının kaynakları şu şekilde açıklanmıştır: Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği Sığınma Trendlerine göre Türkiye 2014 yılında en çok sığınma talebi başvurusu yapılan birinci ülkedir (s. 38). Buna bir buçuk milyondan fazla Suriyeli ve Iraklı nüfusunu da eklemek gerekir (s. 39).

Türkiye’ye 1951 yılında imzaladığı Cenevre Antlaşması ile şu haklar tanınmıştır: Türkiye Avrupa’dan gelen göçmenlere mülteci statüsü tanyacaktır. Avrupa dışından gelen kimseleri ise çatışmanın devam ettiği, dolayısıyla zulüm görecekları yerlere geri göndermeyecektir (s. 37). Yazar aslında bu anlaşma gereğince, Türkiye’ye gelen bu göçmenlere misafir olarak bakıldığını ve onlara uluslararası koruma hakkı tanındığını ileri sürmektedir (s. 50). İlk başlarda “ad hoc çözümler” getirilmiş olsa da sonrasında Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de kalmasının sabit yasal çerçevesi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Nisan 2014’te yürürlüğe girmesi ile gerçekleşmiştir (s. 40). Bu noktada geri gönderme yasağının açıkça belirtilmesi, Suriye’deki karışıklıkların halen devam ediyor ve daha da devam edecek gibi durması Suriyelilerin kalıcı olduğunu göstermektedir. Bugün Suriyeliler, Türkiye’deki dördüncü yıllarını doldurmaktadır; sadece kamplarda bugüne kadar otuz beş bin çocuk dünyaya gelmiştir (s. 43).

Türkiye’de sayıları oldukça artan ve kalıcı oldukları anlaşılan bu göçmen nüfusuna karşı bir yabancı düşmanlığı gelişmektedir. Öncelikle siyasal, toplumsal ve ekonomik alanlarda meydana gelen göçmen düşmanlığı devletin yapmış olduğu bir takım yanlış politikalar neticesinde meydana gelmiştir. Türkiye şimdiye kadar mültecilere iki buçuk milyar dolarlık harcama yapmıştır (s. 47). Bu durumun siyasilerce de dile getirilmesi (s. 50). Suriyelilerin, devletin sadece kendi halkına sağlaması gereken hizmetlerden yararlanan bir kitle olarak algılanmasına ve yabancı düşmanlığının tetiklenmesine sebebiyet vermektedir.

Bir araştırmada Kilis’in 80.000 yerli nüfusu olmasına rağmen 100.000’den fazla Suriyeli göçmen nüfusu olduğu belirtilmiştir (s. 55). Bu şekilde yabancıların fazlaca görünür olma durumu yerli halkın onları dışlamasında bir etken olarak gözükmektedir (s. 55). Ayrıca medyada Suriyelilerle ilgili suça karışma haberlerinin sıklıkla gösterilmesi ve bu olayların çarpıtılması kamuoyunda göçmenlere karşı olumsuz bakış

açısını tetikleemektedir. Bu da beraberinde toplum içerisinde birçok kavga, kundaklama gibi gerilim dolu olaylar zincirini getirmiştir (s. 55).

Yazar ikinci bölümde ise kamu politikası olarak uluslararası göç politikası oluştururken nelere dikkat edilmesi gerektiğini “dört temel noktada” anlatmıştır. Bunlardan ilki teknik boyuttur. Bu boyut politikaların planlanma sürecindeki aktörleri ve kullanılan araçları kapsamaktadır. Planlama sürecine hem devletin hem de göçmenleri temsilen çeşitli kurum (STK’lar gibi) veya kişilerin de dâhil olması gerektiği, devlet dışı aktörlerin göçmenlerle ilgili tüm sorun, süreç ve çözümlere hâkim olması gerektiği vurgulanmıştır. Kullanılan araçlar konusunda ise maddi kaynaklar, otorite, organizasyon ve bilgi edinimi gibi araçların en verimli şekilde kullanılması gerektiğinin altı çizilmiştir. Yazara göre, bu hususta devletin üst kademelerinden ziyade alt kısmındaki bürokratların bu araçları yönetmek konusundaki bilgi ve becerileri çok daha önem arz etmektedir. Çünkü yerel yönetimlerin bu konuda uygulama yapmaları daha etkili ve neticelerin görünür şekilde alınması çok daha hızlıdır (s. 85).

İkinci önemli olan konu ise olayın siyasi boyutudur. Yazarın somut örneklerle değindiği gibi (s. 47-49) göçmenlerle alakalı konular toplumda yabancılara karşı olan olumsuz bakış açısını tetiklediğinden, konuya çok hassas yaklaşılmalıdır (s. 85).

Üçüncü olarak ise ekonomik boyut gelmektedir. Burada ise temel mevzu kamu kaynaklarının vatandaş olan ile vatandaş olmayan arasında nasıl paylaşılacağıdır (s. 86). Bu konuda göçmenlerin geldikleri ülkeye yaptıkları katkının (ekonomi ve yatırımı canlandırma gibi) ve kamunun bir parçası olarak devletin politika ve hizmetlerinden yararlanmada eşit haklara sahip bireyler olduklarının algısı yaratılmalıdır.

Son olarak ise bu sürecin toplumsal boyutu gelmektedir. Bu, yapılan politikaların toplumsal açıdan meşruiyetinin sağlanmasıdır. Bu konuda toplumu da bu sürece dâhil etmek ve onların rızasını almak gerekmektedir. Bunun için halkı bilinçlendirerek, onları ikna edici kamu spotlarının hazırlanıp, gösterilmesi gibi çalışmalar yapmak iyi olacaktır (s. 87). Toplumla Türkiye’nin Suriyelilere sınır kapısını açmasının, bir iç siyaset gereği değil, ülkenin uluslararası bir yükümlülüğünün olduğunu fark ettirmek gerekir.

Yazar üçüncü bölümde ise sürdürülebilir göç politikası olanaklarını

kamu hizmeti bağlamında incelemiş ve güzel bir çerçeve çizmiştir. Öncelikle kamu hizmeti kavramının değişik idari, ekonomik ve toplumsal dinamikler karşısında evrilme ve değişme potansiyeli olduğunu altını çizmiş ve kamu hizmetini kamunun ihtiyaçlarına cevap vermek olarak tanımlamıştır (s. 95). Bu hizmetler sağlık, eğitim ve barınma gibi insan onuruna yakışır bir yaşam açısından vazgeçilmez olan hizmetlerdir (s. 96). Bu bağlamda yazar göçmenlere sunulması gereken sosyal kamu hizmetlerinin rolüne ve çerçevesine değinmiştir.

İlk olarak Avrupa Birliği'ndeki uygulamalardan bahsetmiştir. Buradaki hizmetler, sağlık, yaşlılık, iş kazaları, işsizlik, emeklilik, sakatlık gibi insan yaşamına yönelik temel riskler ve doğrudan insanlar için gerekli olan diğer hizmetleri kapsamaktadır. Bu hizmetler kişilerin toplumla bütünleşmesine ve bireysel haklarının korunmasına yardım ederler (s. 105). Yazar buradaki en önemli eksikliğin eğitimin bu kapsamda değerlendirilmemesi olduğunu belirtmiştir ki bu çok doğru bir tespittir (s. 106).

Türkiye'nin sosyal bir devlet olması gereğince, Türkiye herkese insan onuruna yaraşan asgari bir yaşam sağlamakta mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yükümlüdür. Anayasada geçen "herkes" ifadesi, "vatandaş" temelli bir ayırımın yapılmadığının göstergesidir (s. 107). Bu amaçla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş ve sosyal hizmetlerin sağlanmasından sorumlu kılınmıştır (s. 108). Türkiye'deki göçmenlere ise sağlık, eğitim, adalete erişim ve çalışma hakları gibi temel haklar tanınmıştır (s. 122). Ayrıca yazar Suriyeli kalifiye göçmenlerin değerlendirilmesini, oradaki öğretmen ve doktorların Suriyeli göçmenlerin eğitiminde ve tedavisinde kullanılabileceğini de belirterek Türkiye üzerindeki yükün azaltılmasına ilişkin alternatif çözümler üretmiştir (s. 117).

Sonuç olarak yazar, küreselleşmenin de etkisiyle toplumdaki göçmenlerin rolünün değiştiğinin altını çizerken, kamu ve kamu hizmetleri kavramının anlamlarının değiştiği ve geliştiğinden bahsetmiştir. Eskiden güvenlik odaklı yürütülen göç politikalarının toplumda göçmenlerin bir potansiyel suçlu olarak algılanmasına ve halk tarafından yabancı düşmanlığının geliştirilmesine sebep olduğunu anlatmıştır. Yabancıların da toplumun bir parçası olarak kabul edilmesi gerektiği, buna göre yeni politikalar geliştirilmesi, mülteci ve sığınmacıların yardıma muhtaç bir nesne değil de zaten bu hakların sahibi olan bireyler olarak değerlendirilmesi, yani onlara yapılan bu yardımların onların uluslararası insan haklarıncı da belirtilen doğal hakları olduğunu vurgulamıştır. Yabancı göçmenlere

temel hakların sağlanması, onlara topluma uyum sağlama ve çalışma fırsatlarının verilmesi ile topluma katkıda bulunmalarının önünün açılması, tüm bu politikaların temsilciler, STK'lar, uluslararası kuruluşlar ile işbirliği içerisinde kararlaştırılması ve bunlara toplum tarafından meşruiyet kazandırılması gerektiğine değinmiştir. Bu konuda medyanın etkin kullanılmasının, göçmenlerin siyaset malzemesi yapılmamasının altını çizmiştir. Yazar Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri haline dönüşen ve toplumda hakkında fazlaca bilgi kirliliği bulunan Suriyeli göçmenler problemine Fransa'dan, AB'den örnekler getirerek tatmin edici bir çözüm önerisi getirmiştir. Kitap yazılma amacına ulaşmış ve doyurucu izahlarla alanına katkıda bulunmuştur.